

Цікаво що гігієнічні фактори пов'язані з суспільним визнанням, стосунками з керівництвом та колективом майже не представлені. Це свідчить про сприятливий рівень задоволеності цих потреб.

Тож, професійна мотивація є важливим пунктом професійної перепідготовки майбутнього фахівця. На неї спираються більшість наукових розробок з питань психологічної готовності до професійної діяльності. Ця складова визначає сталість, послідовність і глибину готовності до виконання власних обов'язків. В той час як на другий план відходить подальше самовдосконалення особистості, і професіонала, а також розширення обізнаності, покращення умінь, знань, навичок [1].

Література

1. Мишко Н.М. Особливості розвитку мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Н.М. Мишко – Харків, 2016. – 21 с.
2. Herzberg F. One More Time, How Do You Motivate Employees? / Frederick Irving Herzberg.– 1968. – 118 p.
3. Maslow A.H. Motivation and Personality (2nd ed.) – N.Y.: Harper & Row, 1970; Маслоу Абрахам. Мотивация и личность. Перевод А.М.Татлыбаевой. СПб.: Евразия, 1999. – Терминологическая правка В.Данченко. – К.: PSYLIB, 2004. – 548 с.
4. McClelland D.C. The achievement motiv Text. / D.C. McClelland, J.W Atkinson, R. A.Clark, E.L. Lowell. N.Y., 1953. – 386 p.

ПОРЯТУНОК ВИДАТНИХ УКРАЇНЦІВ І ПОДОЛАННЯ КОМПЛЕКСУ МЕНШОВАРТОСТІ НАУКОВЦІВ

Моргун В. Ф.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
v.f.morgun@gmail.com*

*Живу на вулиці Антона Макаренка.
Невже змінять назву ?!
Олена З. (м. Полтава)*

Актуальність проблеми. В період страшної війни, коли Україна виборює право на існування, незалежність і демократію, проблеми відмови від національних святинь і меншовартості науковців можуть виглядати дріб'язковими, але вони існують, існують під час війни і можуть робити нам шкоду. Погано, коли нашу національну гідність нищить ворог, але ще гірше, коли ми принижуємо її самі. Загарбники вважають, що України в історії людства

не існувало (?!). А що робимо ми, коли намагаємося знищити пам'ять про видатних українців? Їх теж не існувало (?!). Тоді, чим ми кращі за рашистів?

Завдання даної праці: 1) на прикладі порятунку постаті і справи видатного українського педагога, соціального психолога і письменника зі світовим ім'ям – Антона Макаренка запропонувати кваліфікований, демократичний і неспсихотравматичний спосіб розв'язання проблеми декомунізації, деколонізації та дерусифікації в Україні; 2) запобігти перетворенню боротьби з російською мовою в приниження, у формування комплексу меншовартості українських учених і освітян.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до рішення Київської міської ради від 18 квітня 2022 року № 08/231 – 551/ПР «Про демонтаж пам'ятних знаків (пам'ятників, меморіальних об'єктів, меморіальних дощок), пов'язаних із російською федерацією та колоніальною спадщиною» у «Перелік пам'ятних знаків (пам'ятників, меморіальних об'єктів, меморіальних дощок) та їх частин, розташованих на території м. Києва, доручення щодо демонтажу яких надається виконавчому органу Київської міської ради (Київській міській державній адміністрації)» потрапили три об'єкти: вул. Антона Макаренка, пам'ятник Антону Макаренку (вул. Львівська, 25); меморіальна дошка А. Макаренку (вул. Леонтовича, 6-А) ?! (Див. також про порятунок від продажу Курязької колонії імені А. С. Макаренка: [14]).

І це за умов, що, по-перше, для європейської і світової педагогічної науки і практики Антон Семенович Макаренко є видатним представником саме української освіти – як за народженням (м. Білопілля Сумської обл.), так і за основними професійними педагогічними досягненнями у виховних закладах Полтавської, Харківської і Київської областей. Взагалі, з 51 року свого життя Макаренко лише два провів поза межами України.

По-друге, А. Макаренко є автором всесвітньо визнаної української трудової демократичної системи виховання, яка дозволила врятувати від голоду, загибелі та повернути в суспільство три тисячі підлітків, переважна більшість із яких – етнічні українці. Наші критикани Макаренка, які звинувачують його як «авторитарного педагога», насправді, переспівують зади рашиських предтеч. Бо саме в рф його система була піддана безпідставній критиці з боку лідерки т. з. «соцвиху» («соціалістичного виховання») Н. Крупської, ще за життя Макаренка, та деяких сучасних педагогів-теоретиків (див., наприклад, найбільш одіозну працю: Ю. Азаров. «Не подняться тебе, старик», 1989). Що стосується політичного кредо Макаренка – насправді він ніколи не був комуністом, навпаки істинна оцінка більшовицької влади, висловлена ним у прихованих від пильних чекістів приватних листах, доволі промовиста: «погано, що я не можу захищати ніяких позицій: у безпартійної людини позицій бути не може. Крім того, де моя партія? Навколо така шпана, що не варто з нею і зв'язуватися». І це далеко не єдиний антикомуністичний вислів Макаренка [9, с. 215].

Перша велика книга Макаренка – «На велетенському фронті» – була написана саме українською, так само українською він часто вів ділове листування та публікував статті у пресі. Лише нещодавно документально підтверджено, що Макаренко, прихистивши в колонії і зробивши своїм заступником, фактично врятував від репресій колишнього сотника і начальника господарства 8-го інженерного батальйону при 8-й Запорізькій дивізії Армії УНР Володимира Весіча – вчинок в ті часи вельми небезпечний для самого Антона Семеновича! Також педагог не міг стояти осторонь такої страшної біди, як голодомор: у вересні 1933 року він узяв до себе додому дитину з матір'ю – жінкою, що «втратила будь-яку вагу на полях Гадяччини» [9, с. 214].

Тож, відмовляючись від імені Макаренка в процесі оновлення топонімів, ми не лише ризикуємо стати жертвою більшовицької брехні, але й автоматично визнаємо цього видатного українця «російським педагогом» і «даруємо» вельми охочій до чужого росії всю його світову безсмертну славу! Чи пробачать наші нащадки таке потурання путінським мародерам?

Навіть із суто прагматичних міркувань ми маємо прагнути того, щоб світова наукова спільнота асоціювала Макаренка не з агресивним північним сусідом, а з Україною, зокрема з Полтавою – саме це дозволить нашому місту залишатися міжнародним центром педагогічного туризму і надалі приваблювати тисячі шанувальників Антона Семеновича з усіх континентів.

Доволі промовистим є те, що 1-го вересня з нагоди Дня знань президент України Володимир Зеленський відвідав освітній заклад, названий на честь видатного українця – відновлену після руйнувань російськими військами Ірпінську спеціалізовану загальноосвітню школу I-III ступенів художнього профілю № 1 імені А. С. Макаренка [9, с. 215].

Всесвітня слава освітньої системи Антона Макаренка зафіксована в його бестселері «Педагогічна поема», що перекладений 40 іноземними мовами. 1988 рік – 100-річчя від дня народження Антона Семеновича (1888–1939) – був визнаний ЮНЕСКО Роком Макаренка, а проведений світовий рейтинг найвидатніших педагогів планети Земля назвав його ім'я серед четвірки – Д. Дьюї, Г. Кершенштейнер, А. Макаренко, М. Монтесорі – як одного з діячів, що визначили спосіб педагогічного мислення ХХ століття. На перетині 2-го і 3-го тисячоліть, у рейтингу ЮНЕСКО, Макаренко – знову посідає почесне місце у трійці кращих педагогів світу 2-го тисячоліття (Я. Коменський, Д. Дьюї, А. Макаренко). Понад півстоліття діяв найавторитетніший у світі макаренкознавчий науковий центр – лабораторія «Makarenko-Referat», створений при Марбурзькому університеті (ФРН) у 1968 році Г. Хіллігом.

У 2003 макаренкознавець українського походження С. Невська поновила третину тексту «Педагогічної поеми», що була безжально вирізана сталінською цензурою, і видала повну версію книги [3; 4]. Глава «На педагогічних вибоїнах» з критикою тодішньої радянської педагогіки була вилучена

повністю. На жаль, перший переклад із російської здійснено не в Україні, а в Італії, 2009 [16]. Антирадянський Макаренко нам не до вподоби?

Українські психологи також цінують вагомий внесок Макаренка і в науку про душу. Автор (1988, 2002, 2019) доводить, що система Макаренка багатовимірно персонологічна і психопрофілактична [3; 4; 5; 11]. Академік НАПН України Т. Яценко (1993) глибоко аналізує соціально-психологічні засади його педагогіки і кладе їх в основу своєї відомої методики психологічного тренінгу «активного соціально-психологічного навчання» [15, с. 74-85]. Почесний академік НАПН В. Рибалка (2015) вважає Макаренка одним із провідних гуманістичних психологів України і розкриває психологічні механізми поєднання дитиноцентризму і демократизму його методики виховання підлітків і юнаків у Полтавській колонії та Харківській комуні, що й досі актуальна [10, с. 116-139].

У 1991 р. у Полтаві заснована і діє Міжнародна макаренківська асоціація, що об'єднує дослідників слова і справи Макаренка із десятків країн світу, її очолювали, зокрема, академіки НАПН України М. Ярмаченко та І. Зязюн, сьогодні її президентом є професор римського університету La Sapienza Н. Січіліані де Куміс (Італія). У 2001 році утворена Українська асоціація Антона Макаренка, яку нині очолює членкиня-кореспондентка НАПН України, ректорка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Марина Гриньова. Асоціація закликала освітян світу – рішуче засудити рашиське вторгнення в Україну [1, с. 212].

13 березня 2022 року педагогічна громадськість України вшанувала пам'ять цього великого гуманіста під звуки сирен повітряної тривоги, відбиваючи атаки оскажених військ рашистів. У цей час західна макаренківська спільнота першою простягнула нам руку допомоги: німецькі, чеські, польські, італійські, австрійські, японські, австралійські шанувальники генія великого українця пропонують прихисток для наших дітей, збирають кошти для біженців, виходять на велелюдні антивоєнні мітинги, створюють спеціальні інтернет-платформи сприяння українським вишам [13, с. 216-217]. Українська асоціація Антона Макаренка звернулася до Київської міської ради та Київської міської державної адміністрації, до Кременчуцької та Полтавської міських рад із проханням вилучити прізвище видатного українського педагога зі світовим ім'ям Антона Макаренка зі списку перейменувань вулиць Макаренка і демонтажу пам'ятників м. Києва, пов'язаних із російською федерацією та колоніалізмом. У Києві воно, на жаль, проігнороване (?!), у Кременчуці, дякуємо, підтримане (!), у Полтаві – чекаємо на мудрість місцевої влади, яка наслідує приклад Кременчука...

Припустим, вороги Макаренка і України переможуть, і введена в оману влада позбавить видатного українського педагога «українського громадянства» на тій підставі, що його життя і творчість припали на період царату

і радянської імперії. Рашисти будуть у захваті, бо їхня геноцидна теза про відсутність України в історії людства буде підтримана нашою тезою (діями ?!) про відсутність видатних постатей в Україні (!!).

А хто дасть гарантію, що недруги послідовників Макаренка, видатних українських педагогів Василя Сухомлинського, Олександра Захаренка..., не забажають і їх позбавити «українського громадянства» на тій самій підставі.

До речі, згадаємо, на скільки десятиліть комуністична катівня СРСР «заживо поховала» ще одного видатного українського педагога – Григорія Ващенко на тій підставі, що він під час II Світової війни співпрацював із німецькою окупаційною владою і закінчив життя у мюнхенській еміграції (!!).

Якщо народна визвольна війна, що ведуть українці з підтримкою всього демократичного світу проти кривавого сатанинського рашизму, є, по-перше, за Сковородою, «благословенним видом промислу, який не суперечить божому і людському законові» [12, с. 1], та, по-друге, наші військові, самооборонці, волонтери, всі громадяни держави мають, за Макаренком, «правильне уявлення про те, що потрібно робити», і «звичку долати тривалі труднощі» [2, с.1], то саме народна, демократична і трудова педагогіка, традиції якої персоніфікують видатні просвітителі України – Сковорода, Ващенко, Макаренко, Сухомлинський, Захаренко та ін. – виступає тим історичним підґрунтям, спираючись на яке, уточнимо справедливую думку фон Бісмарка, на лаври перемоги над ворогом можуть розраховувати не тільки шкільні вчителі та духовні наставники, а й генерали [8, с.194-195].

Якщо ми не забудькуваті, невдячні, меншоварті «хохли», а справжні патріоти України, яких шанує не тільки світ, а й ми поважаємо самих себе, то, якщо вже й оптимізувати пенітенціарну систему розпродажем за безцінь із молотка, то Курязьку колонію імені Макаренка слід виставляти на торги в останню чергу. Найкраще ж – на її базі до імені Макаренка повернути його демократичну трудову педагогіку і зробити в Куряжі – педагогічний Ієрусалим / Мекку світової пенітенціарної системи! Силами харківських макаренкознавців, представників інших міст України створити Харківську лабораторію Макаренка, яка б займалася вивченням його спадщини, науковими психолого-педагогічними дослідженнями з її впровадження з урахуванням сучасних умов та просвітницькою діяльністю.

Педагогічна громадськість України на чолі з президенткою Української асоціації Антона Макаренка М. В. Гриньовою підготувала звернення до Президента, Верховної Ради та Уряду України про зняття Курязької колонії Макаренка з торгів. Але віроломний напад армії РФ на Україну, поки, зняв питання з порядку денного. Враховуючи ризики зростання дитячої безпритульності внаслідок післявоєнної гуманітарної катастрофи, що спричинена звірствами рашистів, після повернення до мирного життя, розглянути та-

кож можливість перепрофілювання колонії в Курязьку школу-пансіон імені А. С. Макаренка (для дітей війни). [14, с. 149-150].

Чи вдасться постаті Макаренка врятувати Куряж вдруге – «ось у чому питання»? Адже героїчні Україна, Харків, усі освітяни – заслуговують на це!

Висновки і рекомендації.

1. Щодо вирішення долі національних святинь, зокрема, постатей та спадщини видатних українців, слід категорично заборонити внесення у списки на вилучення будь-яких постатей із історії України без узгодження з відповідними державними, науковими та громадськими інституціями. На прикладі Макаренка, зокрема, необхідно запросити експертну оцінку, принаймні, в Міністерстві освіти та науки України, в НАПН України та в Українській асоціації Антона Макаренка.

2. Неприпустима практика «сірої напівдемократії», коли у список для голосування вноситься стара назва (наприклад, вулиця Ремінна), не вноситься (!) поточна назва (вулиця А. Макаренка) і додається нова назва (вулиця П. Сидоренка). Дійсно демократичне (а не маніпулятивно-авторитарне) голосування передбачає внесення у список усіх варіантів назв, за алфавітом: вулиця Макаренка, вулиця Ремінна, вулиця Сидоренка – і вибираємо.

3. Особливо небезпечним є відчуження видатних людей від країни за однією ознакою: або народження, або проживання, або самоідентифікації особистості. Навпаки, для того, аби діяча вважали українським, достатньо хоча б однієї з названих ознак:

- народився в Україні (наприклад, класики психології – одесит С. Л. Рубінштейн, полтавець Д. Б. Ельконін, харків'янин П. Я. Гальперін),

- мав досягнення в Україні (наприклад, співзасновниками Харківської психологічної школи в 30-ті роки ХХ століття в Україні були психолог із білорусі Л. С. Виготський, психолог із росії Л. І. Божович),

- визнає своє українське походження (наприклад, американські кінозірки Л. Ді Капріо, С. Сталлоне, Д. Духовни, Вайнона Райдер, Віра Фарміга та ін., а видатний натураліст світу Володимир Вернадський, який народився і помер за кордоном, мав видатні досягнення в українські періоди діяльності, крім того, є автором статті з промовистою назвою: «Я – українець»!).

4. Сумнівним засобом боротьби з колоніалізмом є заборона на цитування російськомовних джерел. Навіть ворога, аби його перемогти, треба знати з перших джерел. Тому заборона на вільний доступ до певних праць повинна стосуватися змісту праць, а не мови. Ми ж не ставимо завдання перекласти всю англomовну літературу українською (промінати «шило» русифікації на «мило» англiканiзацiї ?!), ефективніше вивчити будь-яку мову всім зацікавленим особам. Фашисти книги палили, рашисти вилучають і знищують українські книги з бібліотек... Невже дурний приклад такий заразний?

Ніхто ж не закликає позбутися трофейної зброї, навпаки, ми підсилюємо

нею свою військову міць і обертаємо проти ворога! Мова – це теж зброя! Наші бійці розуміють перемовини ворога без перекладу, а ворог, який не володіє українською, може бути дезінформований і переможений набагато швидше!

Узагальнюючи, підкреслимо ще раз: слід відмовитися від недалекого отождолення видатних і пересічних українців із тією імперією, під п'ятою якої їм не пощастило жити. Їхнє і наше щастя полягає у тому, що вони є видатними українцями, які приносять Батьківщині-ненці світову славу в усі періоди історії (колоніальної та незалежної) і заслуговують визнання не тільки іноземців, але, у першу чергу – своїх земляків!

Не варто національних героїв країни робити її ізгоями. Слава Україні!

ЛІТЕРАТУРА

1. Звернення Української асоціації Антона Макаренка до міжнародної педагогічної громадськості з приводу повномасштабної агресії Російської Федерації проти України / Гриньова М. В., Ткаченко А. В., Моргун В. Ф. Витоки педагогічної майстерності. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 212.
2. Макаренко А. 10 кращих цитат про виховання. Освітній проект «На урок». К., 2018. 1 с. URL : <https://naurok.com.ua/post/10-kraschih-citat-antona-makarenka-pro-vihovannya>
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / Сост., автор вступ. ст., примеч., коммент. С. Невская. М.: ИТРК, 2003. 736 с.
4. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. Полная версия / Сост., автор вступ. ст., примеч., коммент. С. Невская. М.: АСТ, 2018. 1402 с.
5. Моргун В. Ф. А. С. Макаренко и психология личности. Вопросы психологии. 1988. № 4. С. 121-128.
6. Моргун В. Ф. Демократія у трудових школах: від М. Неплюєва і А. Макаренка до Ф. Моргуна і О. Захаренка. Моделі соціокультурного розвитку територій: перспективи та можливості у світлі історичної спадщини, сучасного та майбутнього. Зб. допов. на Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Суми, 25-27 вересня 2019 р.). Суми: СНАУ, 2019. Част. 1. С. 227-236.
7. Моргун В. Ф. Психологія особистості в педагогіці А. С. Макаренка. Факсимільний збірник праць 1986-2001 років. Полтава, 2002. 84 с.
8. Моргун В. Ф. Українці виграють війну передусім завдяки демократичній і трудовій педагогіці Григорія Сковороди та Антона Макаренка. Григорій Сковорода у сучасному багатовимірному світі : Зб. тез VIII Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Львів, 16 листопада 2022 р.) / за ред. В. П. Мельника ; відп. за вип. В. М. Качмар, Л. В. Рижак, Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 192-195 / 316 с.
9. Першому заступнику міського голови Полтави, голові Комісії з питань найменування та перейменування елементів міського середовища та інфраструктури, увічнення пам'яті осіб та подій Валерію Олексійовичу Пархоменку / Гриньова М. В., Ткаченко А. В. Витоки педагогічної майстерності. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 213-215.
10. Рибалка В. В. Теория и практика воспитания личности в коллективе колонии и коммуны А. С. Макаренко. Его же: Теории личности в отечественной фило-

софії, психології і педагогіці. Посібник. Житомир: Изд-во ЖГУ імені І. Франко, 2015. С. 116-139.

11. Седих К. В., Моргун В. Ф. Делінквентний підліток. Навч. посіб. 3-є вид., доп. К.: ВД «Слово», 2019. 272 с.

12. Сковорода Г. Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу. Діалоги. К., 2022. 2 с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=278>

13. Українська асоціація Антона Макаренка в фокусі міжнародної підтримки / Амі Кобаяші (Японія), Станіслав Бендл (Чехія), Агнес Нільсен-Конноллі (Австралія), Анке Драйер-Хорнінг (Німеччина), Франческо Тамбурріно (Італія). Виток педагогічної майстерності. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 216-217.

14. Чи варто торгувати національними святинами та відмовлятися від власної історії / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакоцько. Кременчуччина – основа проектування освіти регіону під час випробувань і надалі. Метод. посіб. [Матеріали III наук.-пед. експедиції Наук.-дослід. лаб. з вивч. і розробл. гуманіт. ідей академ. В. І. Вернадського / оргкомітет: А. П. Самодрин, Г. Ф. Москалик (співголови), В. Ф. Моргун та ін. (Кременчук, Горішні Плавні, Світловодськ, 18-19 травня 2022 р.)] / за наук. ред. А. П. Самодрин. Кременчук: Вид-во «НОВАБУК», 2022. С. 144-150 / 226 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vfvra1bxHxllNYFrJlPEX05RNBs5v9oc/view>

15. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. К.: Освіта, 1993. 208 с.

16. Makarenko A. S. Poema pedagogico / compilato, autore dell'articolo introduttivo, note, commenti S. Nevskaya; a cura di N. Siciliani de Cumis (Universita di Roma «La Sapienza»). Roma: L'albatros editore, 2009. 564 с.

ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ ТЕХНІКИ БЕЗЛОГІЧНОГО МЕТОДУ УСУНЕННЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ПРИ ЕМОЦІЙНОМУ ВИГОРАННІ

Мошинська А. В., Тесленко М. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
avmoshinskaya@gmail.com*

Teslenkomm@gsuite.pnpu.edu.ua

Темі емоційного вигорання приділено багато уваги фахівців різних галузей: психологів, освітян, медичних працівників, осіб соціальних професій, тощо. Але значущим етапом психічного регулювання суспільства у теперішній час є допомога та профілактика емоційного вигорання громадян, яке розвивається на фоні подій і новин про війну.

Кожен українець в цей час переживає емоції невизначеності, страху за близьких та країну, що призводить до виникнення надважкого стресу. Загалом, з психологічної точки зору, реакція стресом на кризові умови, в дея-